ספרות עזר · אנציקלופדיות · שדי חמד

שדי חמד אסיפת דינים
מערכת פורים

רבי חיים חזקיהו מדיני

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שדי חמד אסיפת דינים מערכת פורים

רבי חיים חזקיהו מדיני

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שדי-חמד-אסיפת-דינים-מערכת-פורים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

מערכת פורים 4
סימן א 4
סימן ב 4
סימן ג 5
סימן ד 5
סימן ה 6
סימן ו 10
סימן ז 12
סימן ח 13
סימן ט 15
סימן י 17
סימן יא 18
סימן יב 19
סימן יג 20
סימן יד 20
סימן טו 21
סימן טז 21
סימן יז 21
סימן יח 22
מפתחות מערכת פורים 22

מערכת פורים

סימן א

א) מי שאי אפשר לו להשיג מגילה בשום אופן כתב מרן חיד"א בספר ברכי יוסף סימן תרצ"ג בשם רבינו המאירי דלטעמא דקריאתה היא הלילא אם כן מי שאין לו מגילה יאמר הלל ושאין נראה כן דעת הפוסקים עיין שם וכתב הגאון שערי תשובה דלפי מה שכתב במחזיק ברכה דבעל הלכות גדולות והרמב"ם כתבו טעמא דקריאתה היא הלילא לפי זה חזר הדין דמי שאין לו מגילה יאמר הלל והוא ז"ל כתב דגם להאי טעמא לא יאמר הלל כיון דלא תקון רבנן ומסיק דיאמר הלל בלא ברכה כקורא תהלים עיין שם ולפי הנראה לא ראה מה שכתב מרן חיד"א בשיורי ברכה שבברכי יוסף אחר שכתב שהרמב"ם כתב הטעם שקריאתה היא ההלל סיים וז"ל ואפשר דגם לטעם זה אף מי שאין לו מגילה לא יקרא הלל בברכה וכו' כיון דלא תקון אין לו לקרות דלא פלוג רבנן עד כאן לשונו והוא כמסקנת הרב שערי תשובה גם הגאון חתם סופר סימן קצ"ב עלה בקב"ץ דרוב כל הפוסקים חולקים על רבינו המאירי ולא קיימא לן כוותיה עיין שם גם הגאון פרי מגדים באשל אברהם צידד לומר דלא פלוג עיין שם והרב בית אהרן במערכת הלל ציין ספרים רבים בזה ואינם מצויים אצלי והגאון שיבת ציון בסימן כ"ב האריך מאד בזה ומסיק דגם לומר הלל בלא ברכה אי אפשר דהקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ח"ו ולא הותר אלא דרך תחינה מה שאין כן מי שבא לחוש לסברת הרב המאירי ודאי שאינו אומר דרך תחינה לכן לא יאמר הלל כלל עיין שם וכבר נשמר מזה הרב שערי תשובה שכתב שיאמר הלל כקורא תהלים ורוצה לומר דרך תחינה והגאון בתשובה מאהבה סימן מ"ה נשאל על זה והביא דברי רב המאירי הנ"ל ושקיל וטרי טובא ומסיק דיאמר הלל בלא ברכה ושוב הביא דברי הברכי יוסף ושיורי ברכה הנ"ל עיין שם והגאון כתב סופר סימן ק"מ האריך בכל זה ומסיק גם כן לקרות הלל כקורא תהילים בלא ברכה ועיין במה שכתבתי בקונטריס הכללים במערכת ה"ה אות ע"ב (ויש לעיין שערי רחמים סי' יו"ד):

סימן ב

בנין בפורים ע"י שכירי יום עכו"ם הוא מחלוקת הפוס' עיין להרבנים זכור לאברהם בחלק א' ודברי מנחם סימן תרצ"ו וכתב הרב תפארת אדם סימן כ"ט דאי איכא פסידא שיצטרך לשלם לפועלים שכירות היום יש לסמוך להקל ואם הוא בקבלנות מותר לכולי עלמא עיין שם וכן כתב בדברי מנחם הנ"ל בשם הגאון חקרי לב חלק ב' דמשום פסידא

מותר עיין שם ועיין להרב זכר דבר דף ה' ע"ב והרב אהל יצחק סימן כ' לדחות דברי הרב בית דוד דאוסר בנין על ידי נכרים משום דאוושא מילתא וכו' ומסיק שם דמותר בנין על ידי נכרים בפורים וכתב בשם הרב דבר משה בחלק א' דבית דינו ראו שהיו בונים על ידי נכרים ולא מיחו והרב כתונת יוסף סימן ל' שאסר כמו שכתב בשמו הרב עיקרי הד"ט ריש סימן ל"ג נעלם ממנו כל הנז"ל אלו תורף דב"ק:

סימן ג

אבלות אם נוהג בפורים רשמתי במערכת אבלות אות ס"ב ועיין שם אות ע':

סימן ד

מקרא מגילה בזמנה אי צריך בעשרה דנחלקו הפוס' עיין להרב מגן שאול בסוף הספר ד' מ"ה ע"ג שהיה מסלסל בצערו על אשר היה נוהג הרב אביו שביתו היה סמוך לבהכ"נ והיה הולך להתפלל ובזמן המגילה היה הולך לביתו וקורא המגילה וחוזר לבית הכנסת דלכאורה הוא היפך הדין ועל זה שקיל וטרי בדברי הפוסקים וכתב דמרן הבית יוסף פסק דנקטינן דאפילו לכתחילה אין צריך לחזור אחר עשרה ומסיק דלא הטריחוהו לקרותה בבית הכנסת ולחזור ולקרותה בבית. ושוב הביא מה שכתב הרב הלבוש סימן תר"ן דמי שביתו סמוך לבית הכנסת יכול לעמוד שם ולכוין לבו ויוצא ידי חובתו ואף על גב שאין שם עשרה קריאת המגילה מיהא במקום עשרה היא ושם הוי פרסומי ניסא וכיון דבמקום דאיכא פרסומי ניסא שמע לה גם הוא יוצא בה לכתחלה הרי דפסק גם כן דמי שיש לו בית סמוך לבית הכנסת לכתחלה יכול לקרותה ביחיד כיון שהוא במקום עשרה ואיכא פרסומי ניסא אלו תורף דב"ק ואם שאיני כדאי להשיב לדידי חזה לי דאין הנדון דומה לראיה דהרב הלבוש לא קאמר אלא דאם בא לצאת בקריאת הצבור שבבית הכנסת הגם שהוא עצמו עומד חוץ לבית הכנסת גם הוא נגרר אחר הצבור ויוצא עמהם ואף לכתחלה יכול לעשות כן דאף על גב דמצוה לחזור אחר עשרה הרי קריאתה היא במקום דאיכא עשרה ושפיר דמי אבל לקרות המגילה הוא עצמו במקום שהוא ואינו יוצא ידי חובתו בקריאת הצבור אף שקורא בזמן שהחזן קורא מאי אהני ליה להאי דפלג רשות לנפשיה. ובנדון הרב אביו לפי הנראה לא היה המציאות שבעודו בביתו היה יכול לשמוע קריאת החזן ולצאת ידי חובתו ולכן היה צריך לקרותה הוא בעצמו (להוציא את בני ביתו) דאם לא כן למה לו לילך לביתו ישמעו בני ביתו קריאת החזן קורא ויצאו ידי חובתם אם היה באופן שאפשר לשמוע מן הבית מה שהחזן קורא. אלא פשיטא דאף שהיה הבית סמוך לבית הכנסת לא היה באפשרות לצאת בקריאת החזן וכיון שכן אינו דומה כלל לנדון הרב הלבוש כאמור. והנה אמת שראיתי להרב יקהיל שלמה נר"ו שכתב

דהרב מגן שאול כתב דאם סמוך לבית הכנסת וחלונותיו פתוחות לבית הכנסת מותר לקרותה בבית דכל כי האי גוונא לא הטריחוהו לקרותה בבית הכנסת ובבית עד כאן לשונו ברם אנא עניא לא חזינא כי האי סימנא בדברי הרב מגן שאול בגופא דעובדא ומה שהביא דברי הרב הלק"ט (דמיירי בחלונות פתוחות לבית הכנסת) הוא להגדיל מדורת תמיהתו ולאו למימרא דגם מעשה רב אביו היה בכי האי גוונא וכמו שהכרחתי ואף אי נימא דכן היה המעשה. מכל מקום אינו דומה לנדון הרב הלבוש כיון שאינו יוצא בקריאת הצבור אלא הוא קורא בעצמו הרי אם כן אינו יוצא ידי חובתו ביתו בקריאה של פרסומי ניסא ולכתחלה מיהא ודאי אינו נכון לעשות כן:

ומה שכתב הרב מגן שאול דמרן הבית יוסף כתב דנקיטינן כמאן דאמר דלכתחלה נמי ביחיד עיין שם יפה השיג עליו הרב יפה ללב נר"ו בחלק ב' הנדפס מחדש ממש דמה שכתב מרן והכי נקיטינן הוא על המחלוקת שהביא לענין הברכה אם יברך היחיד כמו שיראה הרואה. ושם ראיתי מה שכתב בשם הרב עיקרי הד"ט ומסיגנון לשונו נראה בעליל דנדון הרב מגן שאול לא היה בחלונות פתוחות לבית הכנסת והאריך בזה הרב יפה ללב שם וכתב דמתשובת הרב כנסת יחזקאל סימן י"ט מוכח דלא כהרב מגן שאול ומסיק דלא טוב עשה הרב הנ"ל וכמו שכתב הרמ"א בדרכי משה עיין שם:

ודע דסברת הרב הלבוש הנ"ל דכיון דשמע מגו יו"ד דאית להו פרסומי ניסא סגי מצאתי לו אילן גדול מר ניהו הריטב"א בחידושיו למגילה שבסוף ספר מכתם לדוד בדף ק"ט ע"ב (בד"ה גרסינן בר"ה מי שהיה עובר אחורי בית הכנסת) וז"ל ואף על גב דקאי חוץ לבית הכנסת דלא עביד צירוף בהדי צבור שאין צירוף אלא בעומדין כולן ברשות אחת הא קיימא לן דלא בעינן יו"ד בדיעבד ואף להרי"ף דמפרש דאפילו בדיעבד בעי יו"ד איכא למימר דלגבי מגילה כיון דליכא שינוי קריאה וברכות בין יחיד לצבור ואין אנו צריכים צירוף גמור משום דבר שבקדושה אלא שצריך יו"ד משום פרסומי ניסא אף דקאי חוץ לבית הכנסת וכי האי גוונא לא חשיב צירוף בעלמא הכא סגי כיון ששמע מגו יו"ד דאית להו פרסומי ניסא עד כאן לשונו:

סימן ה

לטלטל המגילה בשבת הרב פרי חדש בסימן תרפ"ח סעיף ו' כתב לטלטל המגילה בשבת מסתברא לאסור וכן מוכח מדאמרינן בפרק הניזקין האי ספרא דאפטרתא אסור לטלטולי דהא לא חזי למיקרי ביה אלמא דכשאסור לקרות בו אסור לטלטלו וכיון דאין קורין במגילה משום גזרה דרבה מינה דאסור לטלטלה ועיין שיירי כנסת הגדולה בסימן זה ובסימן ש"ח הגהות בית יוסף אות ג' וד' עד כאן לשונו והנה מר קעסיק בדברי מרן

בשלחן ערוך סעיף ו' ביום ט"ו שחל בשבת ואהא קאמר דאסור ולא נתבררה לי דעתו היכי סבירא ליה בשאר שבתות השנה דאפשר דרק כשחל יום פורים עצמי בשבת דעל זה היתה גזרת חז"ל לקרות בה משום שמא יעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים דבהול לקיים המצוה משום הכי אסור נמי לטלטלה דאף על גב דאחר גזרת חז"ל מסתמא כבר קיים מצות קריאה ביום י"ד ואינו בהול לקיים המצוה מ"מ כיון שאסרו חז"ל לקרות בפורים שחל להיות בשבת נשאר האיסור במקומו ואסור לטלטלה גם כן אבל בשאר שבתות השנה יש לומר דלא אסרו לקרות בה כלל ומותרת בטילטול כן נראה לצדד בדעתו ולפי זה מודה הרב פרי חדש דכשחל יום י"ג בשבת מותר לקרות במגילה להתלמד לצורך הלילה ויכול לטלטלה וקצת נראה כן ממה שכתב הרב ערך השלחן שם אות ו' וז"ל אם חל י"ד במוצאי שבת מותר להתלמד בה בשבת דלא שייך גזרה דרבה אלא במצוה מתוך שבהול לצאת כן הסכים מורי הרב הובאו דבריו בספר לימודי ה' ד' נ"ב והרב המחבר הוכיח כן וכן כתב הט"ז בסימן ת"ר דאין חשש בדבר הרשות ואף לצורך לא גזרו אלא במצוה רבה כי הני כמ"ש בשט"מ לביצה ד' י"ח וכן דעת הרשב"ץ כמו שכתב בסימן רפ"ב עד כאן לשונו ומדלא העלה על שפתיו דהרב פרי חדש לא סבירא ליה הכי מוכח דמשמע ליה דלא אסר הרב פרי חדש אלא ביום פורים שחל בשבת ונראה דאין סתירה לזה מדברי הרב מגן אברהם בסימן תרצ"ב סעיף קטן ו' שכתב דיום י"ג שחל בשבת אסור לקרות המגילה מפלג המנחה (אף למה שפסק מרן דבעלמא מי שהוא אנוס קצת וכו' יכול לשמוע קריאתה מפלג המנחה) משום דאין קורין מגילה בשבת דיש לומר כיון שהוא בא לצאת ידי חובת קריאתה הרי הוא בהול למצוה ואיכא חשש שיעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים אבל לקרות בה ביום י"ג כמתלמד אפשר דגם הרב מגן אברהם מודה דשרי כיון דאינו עוסק במצות קריאה אין לחוש כלל וממילא דמותר ג"כ לטלטלה כן היה נראה לענ"ד לומר בדעת הרב מגן אברהם:

אמנם ראיתי להרב חתם סופר בסימן קצ"ה שהביא מה שכתב הרב פרי חדש דאסור לטלטל המגילה בשבת ושבשיירי **כנסת** הגדולה מסתפק בזה ואחר שביאר שכל זה הוא דוקא ביום ט"ו שחל בשבת לבני הכרכים דאיכא משום גזרה דרבה אבל בי"ג שחל בשבת שאינו זמן קריאה שרי וכו' סיים על זה וז"ל מיהו ממה שכתב מגן אברהם סימן תרצ"ב סעיף קטן ו' משמע לאסור גם בי"ג שחל בשבת וקצת צריך עיון מנא ליה דשייך הכא משום דרבה היכא דלא טרידי כולי עלמא כי אם האנוסים והחולים דמהאי טעמא לא גזרו על מילה בשבת להר"ן ואי משום דרב יוסף דעיני העניים נשואות למ"מ לא שייך בהקדמה כל שהוא מפלג המנחה ולמעלה וכו' עכ"ל בזה הרי דמביא דברי הרב מגן

אברהם לחולק אמה שכתב בתחלה דיום י"ג שחל בשבת מותר וקצת יש לפקפק דלפי מה שהבין בדברי הרב מגן אברהם דאוסר ביום י"ג אדמקשי ליה דמנא ליה דהיכא דלא טרידי כולי עלמא נמי איכא גזרה תיקשי ליה אף אם נודה דכל דטריד גזרו ביה רבנן אף דלא טרידי כולי עלמא מכל מקום מנא ליה לאסור כל יום י"ג אף בעידנא דלא טרידי לא כולי עלמא ולא איהו גופיה ונראה דכונת קושיתו היא דאף אם נאמר דלא אסר הרב מגן אברהם ביום י"ג שחל בשבת אלא כשבא לצאת ידי חובת קריאה (כי לא החליט שדעת הרב מגן אברהם לאסור רק כתב בלשון משמע) מכל מקום הא גופא קשיא מנא ליה שאסרו גם כי לא טרידי כולי עלמא ועל כל פנים גם הוא ז"ל פשיטא ליה דלא נסתפק השיירי כנסת הגדולה ולא החליט הפרי חדש לאסור אלא ביום ט"ו בשבת לבני הכרכים וכן כתב הרב חיי אדם בכלל דק"ן אות יו"ד דכשחל י"ג בשבת מותר לטלטל המגילה דמאי שנא זה משאר שבתות השנה (מדלא הזכיר שהרב מגן אברהם בסימן תרצ"ב אוסר מוכח דמשמע ליה דגם להרב מגן אברהם שפיר דמי ולא אסר אלא כשבא לצאת ידי חובת קריאה) גם הרב שלחן גבוה בסי' תרפ"ח סעיף קטן י"ט הביא דברי הרב פרי חדש וכתב דאף אי יהיבנא ליה כל דיליה היינו בשבת פורים שאסור לקרות בה שמא יעבירנה אסור גם כן לטלטלה אבל שאר שבתות שאינו אסור לקרות בה דכיון דאינה חובת היום אין לחוש שיעבירנה הוא הדין דמותר לטלטלה אלא שבעיקר דברי הרב פרי חדש תמה יקרא דלא שפיל לסיפא דמילתא דאמרינן התם (בפרק הניזקין) דרבי יוחנן וריש לקיש מעייני בספרא דאגדתא אף על פי שלא ניתנו ליכתב אם כן כל שכן מגילה דניתנה ליכתב וכו' והאריך קצת עיין שם (שנראה שלדעתו גם ביום פורים מותר לטלטלה ובודאי דיש לאסור בפורים עצמו כדעת הרבנים הנז"ל) והרב דברי מנחם בסימן תרפ"ח אות ה' אחר שכתב דהשיירי כנסת הגדולה נסתפק אם מותר לטלטל המגילה בשבת כתב וז"ל ועיין בפרי חדש שכתב דמסתברא לאסור כיון דאסור לקרות בה אסור לטלטלה וכו' אמנם הרבנים מטה יהודה בד' ג"ן ע"ד וקדשי דוד ד' קי"ג הסכימו דמותר לטלטל עיין שם ובספר לימודי ה' ד' צ"ב וערך השלחן עכ"ל מרוצת הלשון מורה דמה שאסר הרב פרי חדש הסכימו הרבנים הנ"ל להתיר ולפי מה שכתבתי דלא אסר הרב פרי חדש אלא ביום ט"ו שחל בשבת נמצינו למידין דהרבנים הנ"ל שרו חכימיא טילטול המגילה אף ביום ט"ו שחל בשבת (וכמו שנראה קצת שכן דעת הרב שלחן גבוה) וצריך לעיין בגוף ספרים הנ"ל ואינם מצוים אצלי:

אחר זמן רב השגתי ספר מטה יהודה

וראיתי שכתב וז"ל הרב פרי חדש אסר לטלטלה כיון דאסור לקרות בה וכו' דאף על גב דבספרא דאפטרתא אסיקנא התם דשרי משום דלא אפשר לצבור לקרות נביאים שלם מכל מקום הכא דטעם האיסור משום גזרה ואיסור זה שייך בכל זמן לכך גם הטילטול אסור ונראה דלסברתו אין איסור זה אלא בשבת שחל ט"ו להיות בו דאיכא חובת קריאה אבל בשאר שבתות השנה דליכא שום חיוב לא שייכא גזרה דרבה ולמה יאסר בה ולא יהא דינו כקורא בתורה שהרי ניתנה ליכתב וכיון דליכא איסור **קריאה** מותר לטלטלה דאין סברא דמשום שבת אחת נאסור כל השבתות שוב ראיתי להרב שיירי כנסת הגדולה שדעתו נוטה להתיר וכן מנהג העולם להקל דבשלמא שופר שתקיעתו אסורה וכן תפילין למאן דאמר הוי בכלי שמלאכתו לאיסור אבל מגילה שהקריאה מותרת למה נאסור הטילטול ומאי שנא משאר כל כתבי הקדש וזה פשוט עכ"ל ונתבאר דלא התיר אלא בשאר שבתות ולא בא לחלוק על הרב פרי חדש אלא לפרש דלא אסר אלא ביום פורים עצמו ואם בסיגנון זה הם דברי הרב קדשי דוד בטלה מחלוקת דאין מי שחולק על מה שאסר הרב פרי חדש לטלטלה ביום ט"ו שחל להיות בשבת והרב דברי מנחם לא דק בזה ולקולא לא דק דבשבת שהוא פורים גם להרבנים הנ"ל אסור ובשבת דעלמא גם להרב פרי חדש מותר וכן דקדק בקיצור שלחן ערוך (להרב מוהרש"ג) בסימן קמ"א סעיף י"ז שבת שאינו פורים מותרים לטלטל המגילה כלומר דבפורים עצמו אסור ועיין לקמן בסמוך בשם הרבנים מר וקציעה ועיקרי הד"ט:

והנה אף דבשבת דעלמא מותר לטלטלה בכל זאת דרשתי כמה פעמים ברבים להביא המגילה לבית הכנסת מערב שבת לפי שכתב הרב חיי אדם דאסור להביא המגילה לצורך הלילה אף במקום שאין חשש משום הוצאה שכל המבואות מתוקנים דאין שבת מכין לחול וכן כתב בקיצור שלחן ערוך הנ"ל ומה גם בעיר הזאת שיש מבואות הרבה שאינם מתוקנים שבודאי יש לחוש למכשול חילול שבא לכן צריכים להביא המגילה מערב שבת ומי ששכח או נאנס ולא הביא המגילה מערב שבת יכול להביאה בליל מוצאי שבת קודש אחר תפלת י"ח בעוד שהחזן מנגן הפיוטים וחלוקת הנרות וכן התנהגו בעיר הזאת כמה פעמים ואף שראיתי להרב יפה ללב נר"ו בסימן תרצ"ג שהביא בשם הרב מו"ק דאסור להביא המגילה בשבת קודם הלילה (כשחל פורים במוצאי שבת קדש) אף על גב דבשאר שבתות פשיטא ליה דמותר לטלטלה דלא כהשיירי כנסת הגדולה שעשה מזה ספק מכל מקום עתה אסור משום מכין משבת לחול וכתב על זה ואולם הרב עיקרי הד"ט בסימן ל"ו אות י"ו הביא דכשחל פורים במוצאי שבת מותר

לשליח צבור לסדרה בשבת להתלמד יעוי"ש ומשמע דאף באותו שבת מותרת בטילטול וסידורה הוה ליה הכנה ומהיות טוב ימתין עד הלילה וכן אנו נוהגים עד כאן לשונו נמצא שדבר זה שנוי במחלוקת והיה אפשר לסמוך להקל לעת הצורך (כשאין לחוש משום הוצאה מרשות לרשות) אך לעניות דעתי אין הכרח מזה כלל דמה ענין סידור הקריאה להתלמד להבאתה דמה שמסדרה להתלמד אינו אלא כקורא בתורה ואטו מי שצריך ללמוד איזה דבר ביום ראשון אסור לו להרגיל עצמו ולהתלמד בשבת משום מכין משבת לחול. אבל להביא המגילה בשבת ודאי הוי מכין משבת לחול. שוב בא לידי ספר עיקרי הד"ט וראיתי שלא כתב שם היתר מפורש בזה רק מראה מקום הוא בזה וז"ל מתיר לטלטל המגילה בט"ו באדר שחל בשבת דלא כהרב פרי חדש שאוסר הטלטול וגם השיירי כנסת הגדולה נוטה דעתו להתיר וכן הרב מטה יהודה מתירה בטלטול (חסדי דוד סימן תרפ"ח) כתב הד"ט ועיין להרב שלמי צבור ד' שכ"ה שהביא ב' הסברות בלי הכרע ועיין להרב עדות ביהוסף סאמון סימן א' שתמה על הרב פרי חדש ושיירי כנסת הגדולה והשיב תשובה שלמה והעלה בפשיטות להתיר ועיין להרב לימודי ה' סימן קצ"ו דהאריך קצת בזה. ואם כשחל פורים במוצאי שבת מותר לשליח צבור לסדרה בשבת להתלמד ישב ועמד על דברי הפר"ח הנז' סעיף קטן ו' (ועולת שבת סימן כ"ח סעיף קטן י"ג) עד כאן לשונו הנה לשון זה מורה שאינו מחליט דמותר רק מראה מקום לעיין ולפי הנראה מראה מקום לספר לימודי ה' דסליק מניה ילפי דרכנו למדנו דהרב חסדי דוד מתיר לטלטלה גם בט"ו באדר שחל בשבת אלא דמה שכתב שגם הרב מטה יהודה מתיר דמשמע דמתיר לטלטלה גם כשחל ט"ו בשבת כבר כתבתי דאינו כן וספר חסדי דוד ולימודי ה' ועדות ביהוסף ועולת שבת אין גם אחד מצוי אצלי לעיין בדב"ק לבא אל תכונתם ומה שכתבתי על פי דברי הפוסקים נראה לעניות דעתי דהוא הנכון לדינא:

סימן ו

לא נקרא מנות אלא דבר הראוי לאכול כמות שהוא בשר ודגים מבושלים ולא חיין הרב חיי אדם כלל דק"ן אות ל"א ונמשך בזה אחר מה שכתב הרב מגן אברהם בשם מוהרי"ל אך הרב בית עובד כתב דהעיקר כהרב פרי חדש דבבשר ודגים חיים נמי יוצא ידי חובת משלוח מנות עיין שם בד' קפ"ז אות ג' גם הגאון העמק שאלה (פירוש על השאלתות) נר"ו כתב דמוכח מדברי הגאון רב אחא בשאלתות דגם בחיין יוצא ידי חובה וכו' ומקרא מלא הוא והיה לך למנה ולא לקח החזה מבושלת אלא חיה עיין שם בשאלתא לפורים (סוף פרשת ויקהל) אות ט' (ובציוני רבינו ציין בזה תורה מציון ח"ד סוף סי' כ"ו ועיין לרבינו לקמן סי' ח' ד"ה וכתב):

אם שלח מנות לרעהו ולא רצה לקבלם או מחל לו נחלקו הפוסקים בזה דהרמ"א בסימן תרצ"ה כתב דיצא והרב פרי חדש תמה על דבריו דזו מנין לו והרב בית עובד בדיני משלוח מנות אות ז' כתב דגם הרב מוהר"א בן עזרא הובא בספר אגורה באהלך דחה דברי הרמ"א והעלה דלא יצא ידי חובה כשרעהו לא רצה לקבל או מחל לו והרב אגורה באהלך קיים פסק הרמ"א דיצא ידי חובה ועיין בקרבן נתנאל סוף פרק קמא דמגילה שכתב ראיה לדברי הרמ"א מש"ס נדרים דף ס"ג ע"ב הריני כאילו התקבלתי וכו' ובשו"ת חתם סופר סימן קצ"ו כתב דלפי מה שכתב הר"ן בשם הירושלמי שם בדף כ"ד ע"א דכשכונת הנותן הוא לכבוד עצמו לא מהני אמרו הריני כאילו התקבלתי יפה השיג הרב פרי חדש דמנא ליה להרמ"א דכונת מרדכי וב"ד לצורך מי שנשלח לו ולא לצורך המשלח והביא שני טעמים בשילוח מנות. א') מה שכתב התרומת הדשן כדי שיהיה הרווחה לבעלי שמחה אולי לא יספיק לו סעודתו הרי חברו מסייעו ולטעם זה לא מהני לומר הריני כהתקבלתי אף אם יש לו כדי צרכי סעודתו. ב') מה שכתב בספר מנות הלוי כדי להרבות שלום היפך מ"ש הצר ישנו עם אחד מפוזר ומפורד שפירש במקום שראוי להיות עם אחד הנם מפוזרים ומפורדים במחלוקת לכך תקנו משלוח מנות ולטעם זה יש לומר כיון ששלח והראה חבתו אף על פי שזה מוחל לו כבר יצא ידי חובתו ויפה כתב הרב פרי חדש מנא ליה להרמ"א להכריע בזה עד כאן תורף דב"ק (ויש לעיין שערי רחמים סימן י"א) ולפי זה מה שכתבו הפוסקים דאם שלח מנות לחברו ונגנבו או נאבדו בדרך חייב לשלוח אחרות עיין בבית עובד שם אות ו' צריך לומר דנקטי כטעם הראשון שהוא כדי לסייע לסעודת הנשלח דאילו לטעם השני היה לנו לומר דיצא כשהשליח מודיע להנשלח אשר קרהו בדרך ואם כן הוא הדין במחל לו לא יצא ודוחק לומר שלא כתבו דבנגנבו לא יצא אלא כשלא הודיע להנשלח וכן ראיתי להרב יפה ללב נר"ו בסימן תרצ"ה אות י"ט שכתב כן דלטעם דלהרבות שלום ורעות אם נגנבו בדרך יצא עיין שם והרב בתי כנסיות ד' קכ"א סוף ע"ב כתב דהרב בני חיי הביא ראיה דמהני מחילה ממה שכתב הרב פרי חדש לענין מתנות כהונה דמהני מחילה וכתב על דבריו דיש לחלק וכו' שוב ראיתי להרב אהל יוסף בסימן ט"ו שכתב שמה שתמה הרב פרי חדש וכתב על דברי הרמ"א דזה מנין לו הוא לפי שלא ראה מה שכתב בדרכי משה שנתן טעם לשבח דאין אדם מקבל מנות בעל כרחו וסיים הוא דסברא הוא דאם שולה לחברו מנות ואמר לו הריני כאילו התקבלתי דיצא ידי חובתו משמע כאילו אכלו כיון דכבר שלח לו ושמח בו דמשום שמחה נגעו בה כמו שכתבו הפוסקים לענין אבל תוך י"ב חודש שאין שולחים לו והוא שולח לאחרים דהכל תלוי בשמחת המקבל וכו' ואם נגנבו או נאבדו

בדרך כיון שלא הגיעו ליד המקבל עדיין לא שמח בהם הילכך חייב לשלוח לו מנות אחרות וכן כתב בספר בני חיי וכו' עד כאן תורף דבריו הנה במ"ש בשם הדרכי משה יש לפקפק דטעם זה יספיק שלא לחייב את הנשלח לקבלם דאין אדם מקבל מנות בעל כרחו אבל אין זה מספיק לומר דהשולח יצא בזה ידי חובתו גם מה שכתב משום דיכול לומר הריני כאילו התקבלתי כבר כתבתי למעלה מה שכתב החתם סופר בזה, ומה שכתב כיון דתלוי בשמחת המקבל אם נגנבו או נאנסו לא יצא ידי חובתו וכו' כבר כתבתי דיש לומר בהיפך דאין השמחה תלויה בגוף ההנאה רק השמחה במה שחברו הראה לו אותות אהבה וכמו שיוצא ידי חובתו לדעת הרמ"א באומר הנשלח הריני כהתקבלתי אף על פי שאינו נהנה כלום רק ששמח הוא באהבת השולח כמו כן בשלח לו חברו ונאנסו הדין נותן דיצא ידי חובתו לדעה הנ"ל אף שאינו נהנה כלום כיון שחברו הראה לו אותות אהבה הרי הוא שמח בזה ודיו:

וכתב הרב דברי מנחם בסימן תרצ"ה אות טו"ב בשם הרב יד נאמן ד' ל"ח ע"ג שנסתפק בשגג או נאנס או הזיד ולא שלח מנות ולא מתנות כל יום פורים אם חייב להשלים במוצאי פורים כיון דממון הוא חייב מדברי סופרים לעניים או נימא עבר יומו בטל חיובו ויש לעיין באהל יוסף סימן מ"ו עד כאן לשונו ולעניות דעתי נראה דבין לטעם הראשון בין לטעם שני שהזכיר הגאון חתם סופר במצות משלוח מנות מסתברא דאין לזה תשלומין וקרוב בעיני לומר דגם במתנות לאביונים אם לא נתן ביומו אין לזה תשלומין:

ואם יוצא אדם ידי משלוח מנות כשהוא עצמו מוליך המנות הוא ולא שליח או בעינן קרא כדכתיב ומשלוח כתב הרב יפה ללב בסוף סימן תרצ"ה דבשו"ת בנין ציון סימן מ"ד נסתפק בזה ושצדד לומר דגם בנותן הוא עצמו לחבירו יוצא ומכל מקום לכתחלה טוב יותר לשלוח על ידי אחר וכתב על דבריו דמשמעות הכתוב ודברי הפוסקים הוא דבעינן שילוח ופקפק על מה ששמע שאחד חכם מתחסד עם קונו עביד עובדא בנפשיה להוליך בעצמו המנות משום מצוה בו יותר מבשלוחו דלאו שפיר עביד עיין שם וכן דעת הרב אחיו הגדול נר"ו בספר ויען אברהם הנדפס מחדש עיין שם בסימן מ"ח ויש לעיין בשו"ת הד"ר סימן כ"ט סעיף קטן י"ז:

סימן ז

נתן שתי מתנות וב' מנות לשני אביונים לא יצא אבל לשלשה אביונים יצא כן כתב הרב פרי חדש סימן תרצ"ה ולפי הנראה כונתו לומר דבין שנתן מנה ומתנה לאחד ומנה ומתנה לאחד לא יצא דליכא מנות לרעהו ובין שנתן שתי מנות לאחד ושתי מתנות לאחד לא יצא דלא נפיק ידי חובתו במה שנתן לב' משום משלוח מנות ומשום צירוף למתנות

לאביונים עם מה שנתן להראשון. אבל לשלשה אביונים דהיינו שנתן שתי מתנות לשנים ושתי מנות לאחד יצא ולא אמרינן כיון דאביון הוא אינו מקיים בו אלא מצות מתנות לאביונים ולא מצות משלוח מנות כן נראה לענ"ד בכונתו בדוחק וראיתי בויקהיל שלמה נר"ו שהביא מה שכתב הרב חש"י בפירוש דבריו ולא נתחוור בעיני ואין להאריך: **ומדברי** הגאון פרי חדש הללו שמיעא לי דבפעם אחת אינו מקיים שתיהן ביחד והגאון מוהר"ץ הירש חיות בהגהותיו למגילה ד' ז' כתב בשם הגאון טורי אבן שצדד במה שאמרו בש"ס קיימת בנו ומשלוח מנות ומתנות וכו' אם או או קאמר או ב' יחד והוא ז"ל השיב על דבריו והביא הירושלמי והשאלתות בזה עיין שם ועיין ישרי לב ד' ו' ע"ד ובהעמק שאלה (פירוש על השאלתות) בפרשת ויקהל בשאלתא לפורים אות יו"ד ובשו"ת כתב סופר סימן לק"ט שקיל וטרי בזה אי איכא בהא משום מצות חבילות חבילות ומסקנתו דלקיים מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים בבת אחת בדבר אחד איכא משום אין עושים מצות חבילות חבילות ובדיעבד צריך תלמוד אם יצא דראיית הטורי אבן יש לדחות. ולקיים משלוח מנות ממעות מעשר כספים גם כן אי אפשר ויש בזה משום אין עושין מצות חבילות חבילות עיין שם באורך:

סימן ח

משלוח מנות מתבאר מדברי הריטב"א למגילה דף ז' ע"ב אההיא דרבי יהודא נשיאה שדר לרב הושעיא אטמא דעיגלא וכו' דצריך שיהיה המשלוח מנות לפי ערך השולח שאם השולח איש עשיר והמנה אינה לפי ערכו אף שלערך המקבל הלא דבר הוא אינו יוצא ידי חובת משלות מנות וזהו לפי גירסתו בש"ס דשלח לו שתי פעמים באחת קיים ומתנות לאביונים ובשנית אמר לו קיימת בנו ומשלוח מנות. אבל גירסת רש"י דפעם אחת שלח לו ואמר רבי הושעיא קיימת ומשלוח מנות וכתב הרב יד דוד בחידושיו לשם דרש"י לא בחר בגירסת הריטב"א דודאי אטמא דעיגלא וגרבא דחמרא שפיר הוי מנה הראויה וקיים ומשלוח מנות ואף אם נאמר כמו שכתב הריטב"א דבפרך רבי יהודה נשיאה אין זו מתנה הראויה מכל מקום לא מצינו חילוק בזה בשיעור המתנה בין עשיר לעני עיין שם ונמצא לפי זה דסברת הריטב"א אינה מוכרחת לפי גירסה רש"י ושפיר מצינן למימר דאף אם לפי הנותן אינה חשובה מנה הראויה. כל שהמנה עצמה ראויה היא אצל שאר בני אדם יוצא בזה ידי חובת משלות מנות. ותמיה לי שלא הזכירו דברי הירושלמי בפרק קמא סוף הלכה ד' דמפורש שם כגירסת הריטב"א ששלח לו שתי פעמים בראשונה אמר לו קיימת בנו ומתנות וכו' ובשניה אמר לו קיימת ומשלוח מנות וכו' ופירש הפני משה כמו שפירש הריטב"א דזה דבר מועט הוא מהנשיא. ובמראה

הפנים שם כתב דבראשונה אמר לו לא קיימת אלא ומתנות לאביונים והיינו שאין ראויות אלא לאביונים והיית יכול לשלוח זה לשני אביונים אחת לכל אחד וכי הדר שלח לי' אמר לו השתא קיימת משלוח מנות שהן מכובדות ואיש לרעהו שתי מנות לאיש אחד וקיימת הכל עד כאן ואיני מבין איך קיים הכל דסוף סוף נהי דהמתנות ששלח בתחלה. ראויות לשני אביונים וכי מפני זה יוחשב שקיים מתנות לאביונים. הרי לא נתן אלא לאחד וקרא קפיד שיתן לשני אביונים ומהיכא תיתי לומר דאם נתן לאביון אחד כדי הראוי לשני אביונים שיוצא בזה ידי חובת ומתנות לאביונים:

וראיתי בספר חיי אדם כלל דק"ן אות ל"א שכתב נראה לי דמהירושלמי פרק א' הלכה ד' משמע דאם שלח לעני דבר מאכל יצא משום מתנות לאביונים ולא משום משלוח מנות דגרסינן שם וכו' משמע מזה דמתחלה ששלח לו מתנה קטנה הוא כדרך שנותנים לאביונים ואחר כך כששלח לו מתנה מרובה אמר דזהו משלוח מנות משמע מזה דאם שולח דבר פחות לעשיר אינו יוצא בזה ידי משלוח מנות עד כאן ואיני מבין מה שכתב דאינו יוצא משום משלוח מנות אם שולח לעני דבר מאכל למה יגרע העני שלא יוכל לקיים בו מצות משלוח מנות דקרא כתיב רעהו ועני ועשיר חד שיעורא ובקרבן העדה שם כתב דרב הושעיא היה עני ואהכי אמר לו בראשונה קיימת ומתנות לאביונים. ובכל זאת כששלח לו שנית מנה הראויה אמר לו שקיים מצות משלוח מנות אלמא גם בעני יכול לקיים משלוח מנות. גם מה שכתב בסוף דבריו משמע מזה דאם שולח דבר פחות לעשיר אינו יוצא ידי חובה אינו מובן לעניות דעתי דהא מהתם לא שמעינן אלא דאם איש עשיר שולח פחות ממה שהוא ערכו אינו יוצא ידי חובה אבל אם הוא שולח לפי ערכו והשגת ידו אף אם לפי המקבל כאין נחשב אפשר דיוצא בזה ידי חובה. ואפשר לומר מסברא בעלמא שכל שהמקבל אינו נהנה לא יעלה להשולח לקיום מצוה אבל על כל פנים אין ללמוד זה מהירושלמי הנ"ל ועלה בדעתי לומר דלישנא קטיעא הוא והכי קאמר שאם שולח רוצה לומר העשיר דבר שהוא פחות לעשיר ר"ל שכלפי עושרו הוא דבר קל פחות מערכו אינו יוצא. אך לא הוטב בעיני לפרש כן דאין זה במשמע לשונו ולכל הדברות יש לתמוה שלא זכר דברי רש"י הנ"ל דלא בחר בגירסא זו ולסברתו ודאי גם בירושלמי לא גרסינן לה אלא כמו שאמרו בתלמודין לפי גירסתו ואם כן אין ללמוד מזה שום דבר כאמור ויש לעיין בשו"ת בית אב סימן ק"ג תוך אות ב':

וכתב עוד הרב חיי אדם שם דאינו מקיים מצות משלוח מנות אלא במה שהוא מוכן ומזומן ואינו צריך בישול ועיין מה שכתבתי בקונטריס הכללים מערכת המ"ם אות ק"צ (עיין לרבינו לעיל סי' ו'):

סימן ט

זמן קריאת המגילה ביום מבואר בדברי מרן בשלחן ערוך ריש סימן תרפ"ז דלכתחלה צריך לקרותה מהנץ החמה ובדיעבד אם קראה משעלה עמוד השחר יצא וראיתו להרב שלחן גבוה שם שכתב דמדברי רש"י והר"ן משמע דאף לכתחלה שרי משעלה עמוד השחר שהרי על מה שאמרו במתניתין וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר פירש רש"י דמשעלה עמוד השחר יממא הוא אבל לפי שאין הכל בקיאין בו צריכים להמתין עד הנץ החמה עד כאן אלמא דמי שהוא בקי קורא אף לכתחלה משעלה עמוד השחר דיום הוא וכן פירש הר"ן וכו' וכן כתב הרמב"ם בפרק א' דמגילה כל היום כשר ולא כתב מהנץ החמה גם התוספות בד' ג' ע"א כתבו דכיון דמשהאיר היום הוי זמן עבידה והם מניחים אותה בשביל הקריאה משום הכי קרי ליה ביטול ואם תאמר יעשו עבודה מיד ושוב יקראו לבדם ויש לומר דטוב לקרות עם הצבור וכו' מכל זה נראה דכשר דמתניתין היינו אפילו לכתחלה ורבינו בשלחן ערוך נגרר אחר הרי"ף והרא"ש שהעתיקו המשנה כצורתה ולא פנה אל שאר המפרשים והאמת כמו שכתבתי וכן נוהגים פה שאלוניקי להתפלל לכתחלה משעלה עמוד השחר ואין פוצה פה ועיין במה שכתבתי ביורה דעה סימן רס"ב שהוכחתי דמשעלה עמוד השחר יממא הוא אף קודם הנץ החמה עד כאן תורף דברי קדשו וספר שלחן גבוה יורה דעה אינו מצוי אצלי ולעני"ד אם האמת כדבריו דמוכח מדברי רש"י והר"ן ותוספות והרמב"ם דאף לכתחלה שפיר דמי הדבר תמוה מה שפסק מרן בהיפך דהגם דדרכו בקדש לפסוק כתרי מגו תלתא מעמודי ההוראה היינו כשהדבר מפורש יוצא מדבריהם דבמחלוקת הוא שנוי מה שאין כן במאי דקמן דהרי"ף והרא"ש לא דברו בזה שום דבר רק העתיקו המשנה כצורתה וחזינן דהראשונים רש"י ותוספות והר"ן מפרשים למתניתין דלכתחלה נמי שפיר דמי מהיכא תיתי לן לומר דהרי"ף והרא"ש חולקים על הראשונים הנ"ל ולא נאמר דגם הם ז"ל מפרשים כדבריהם מנין לנו לבדות מחלוקת בזה ואם כן איבעי ליה למרן לפסוק כמו שנמא מפורש בדברי הראשונים הנ"ל ואף אם נאמר דגם בכי האי גוונא דרכו לפסוק כשנים מן הג' על כל פנים הוה ליה למרן לבאר כל זה בבית יוסף:

אך באמת לקוצר עניות דעתי אין דברי הרב מוכרחים דאין כונת רש"י והר"ן לפרש דגם לכתחלה שפיר דמי דכיון דתנן סתמא דאין קורין אלא מהנץ החמה ולא מפליג בין בקי לשאינו בקי הדבר ברור הוא ומובן מעצמו דאסרו חז"ל גם לבקי שלא יקרא לכתחלה קודם הנץ החמה אטו שאינו בקי וכל עצמם לא באו אלא לפרש דלא תיקשי לן בממה נפשך אי מעמוד השחר יממא הוא לכתחלה נמי לישתרי ואי לאו יממא הוא

היכי מהני בד עבד להכי כתבו ז"ל דלעולם יממא הוא ומשום הכי מהני בדיעבד וטעמא דאסרו לכתחלה משום גזרה דשאינו בקי אבל ודאי גם הם מודים דלדינא לכתחלה אסור כדמשמע לישנא דמתניתין כן נראה לי ברור ומדברי התוספות איני רואה שום הכרח דכונתם נראה דהוה משמע להו דמה שאמרו מבטלים עבודתם היינו לגמרי ואהכי קשיא להו דאמאי צריכים לבטל העבודה לגמרי יקראו המגילה (היינו בזמנה אחר הנץ החמה) ואחר כך יעשו עבודתם כי עוד היום גדול ויש שהות לשתיהן ותירצו דהאמת הוא כן אלא דכלפי מה שצריכים לדחות העבודה מאחר שהגיע זמנה משהאיר היום עד אחר קריאת המגילה זה נקרא ביטול ושוב הוקשה להם דכיון דהגיע זמן העבודה יעשו העבודה מיד ואחר כך יקראו המגילה לבדם כלומר דודאי אם יתחילו העבודה תהיה מלאכת העבודה נמשכת עד אחר הנץ החמה וקריאת המגילה שבצבור אבל הם יקראו לבדם ומה בכך ותירצו דלקרות בצבור עדיף משום פרסומי ניסא זהו לעניות דעתי כונת התוספות ואיני מבין מה מצא הרב ז"ל בדבריהם להכריח כדבריו:

אמנם מדברי הרמב"ם מוכח שפיר לכאורה כדברי הרב ז"ל מדסתים ותני כל היום כשר וכו' ולא פירש דמשיצא הנץ החמה לכתחלה ומשעלה עמוד השחר לדיעבד משמע דכל היום שוה וכי היכי דמשיצא הנץ החמה שפיר דמי לכתחלה הכי נמי משעלה עמוד השחר אלא דאכתי יש להקשות אמאי השמיט הרמב"ם דין השנוי במתניתין אין קורין אלא עד הנץ החמה אף אי נימא דמתניתין מיירי בשאינו בקי סוף סוף לא הוה לי' להשמיטו. ועיין בפירוש המשניות שכתב הרמב"ם וזה לשונו ומה שאמר וכולן שעשו משעלה עמוד השחר פשר למי שעבר ועשה כעת הצורך הגדול אבל המעשה הגמור הוא אחר הנץ החמה עד כאן לשון זה מורה באצבע דדוקא בדיעבד הוא דכשר והנה בחיבורו בפרק ו' מהלכות פרה אדומה ה"ב כתב אין מזין ולא טובלין אלא ביום וכל היום כשר וכו' ולא פירש דהיינו מהנץ החמה. אך בפרק א' מהלכות מילה הלכה ח' וריש פרק י"א מהלכות פרה אדומה ופרק ו' מהלכות איסורי ביאה הלכה ט' פירש דדוקא מהנץ החמה עיין שם ונראה לעניות דעתי דילמד סתום מן המפורש ואף כי לא ידענו טעמו ונימוקו על דבר השמיטה מכל מקום הדין אמת גם לדעת הרמב"ם דלכתחלה דוקא מהנץ החמה. ומה שכתב עוד דכן נהגו בשאלוניקי ואין פוצה פה להם אומר אני אם מה שנהגו כן הוא ההמונים אין מזה ראיה ויש לנו כיוצא לזה בקריאת שמע. דמבואר בסימן נ"ח דלכתחלה אין לקרות אלא דבדיעבד אם קרא משעלה השחר יצא ושעת הדחק כדיעבד הוא כיעוי"ש ועינינו רואות בעיירות גדולות שמשכימים להתפלל ההמונים משעלה עמוד השחר ואולי מיחו בהם ולא עלתה בידם ועושים כן שלא ברצון חכמים או שמא

חשבו זאת לשעת הדחק משום ביטול מלאכה לעם וכיוצא ואולי גם במקרא מגילה כן אבל אם הנוהגים כן מהיראים שרידים אשר ה' קורא הא ודאי לפי קוצר עניות דעתי הוא דבר תמוה וכן לא יעשה לכתחלה (עיין לרבינו בחלק הכללים מערכת הל' כלל קמ"א אות י"א):

וראיתי להגאון נודע ביהודה במהדורא קמא סוף סימן מ"א (ד"ה ואין לומר) שהקשה על דברי התוספות דף ג' ע"א הנ"ל דמאי קשיא להו ויעשו עבודתם ואחר כך יקראו דילמא מיירי בשחר קודם הנץ החמה ועדיין לא קראו המגילה של לילה ועדיין לא עבר זמנה עיין מגן אברהם ריש סימן תרפ"ז בשם הגהות מיימוניות ואז הוא זמן התמיד ואם יקדים התמיד יודחה המגילה ולכך הקדימו המגילה והתמיד יוכל לעשות אחר כך ועיין שם מה שתירץ ולקוצר עניות דעתי לא זכיתי להבין קושיתו דהא בגמרא אמרינן דמבטלים וכו' לשמוע מקרא מגילה והיינו ודאי לשמוע קריאת הצבור (דאם הכונה לומר דמבטלים העבודה וקורים הם עצמם הוה ליה למימר מבטלים וכו' לקרות המגילה) והצבור ודאי לא יקראו קריאת היום לכתחלה קודם הנץ החמה ואחר החמה לא יועיל להכהנים להשלים קריאת הלילה ואף אם נאמר דהגאון נודע ביהודה קאי בשיטת הרב שלחן גבוה הנ"ל דיכולים לקרות לכתחלה משעלה עמוד השחר מכל מקום אפשר דהתוספות סוברים כמסקנת הרב מגן אברהם דליתא בתשלומין אחר שעלה עמוד השחר ואולי כונתו להקשות להגהות מיימוניות מדברי התוספות הנ"ל ומכל מקום הדבר תמוה שיסתום דבריו היפך מה שמפורש בשלחן ערוך דלכתחלה צריך אחר הנץ החמה ולא נפלאת היא לומר שכן דעת ההגהות מיימוניות ולא תיקשי ליה מדברי התוספות ואם כונתו לומר דהוה להו להתוספות לאוקמי דגם קריאת הצבור היא משעלה עמוד השחר על פי האונס שנאנסו ולא קראו בלילה הא ודאי דוחק גדול וצריך עיון ועיין להרב בית עובד ד' קע"ח אות ב' דמצא מפורש בבעל הלכות גדולות דאם עלה השחר אין תשלומין לקריאת הלילה:

סימן י

מה שנהגו להכות המן בקריאת המגילה ונמשך מזה קלות ראש בבית הכנסת אשר תבקע הארץ לקולם ומאבדים כונת הקורין את המגילה וכונת השומעים. וגם כי להכות אפילו בסנדלים על מקום קדיש קרקע הבית הכנסת לאו שפיר ולפעמים נמשך השחתה בספסלים ורצפת הבית הכנסת ועוברים על לא תעשון כן לה' אלהיכם וגם אירע חשש תקלה וסכנה כי על ידי ההכאה קפץ מיד המכה ונפל על זולתו וכל דבר שיש לחוש לספק סכנה יש לבטלו. וגם יש חשש איבה מצד האומות כי בזמן הזה רצון המלכים

שיהיו כל האומות באחוה ושלא להראות שנאה שבלב על כל אלה הסכימו הרבנים שבדור לבטל מנהג זה וכן עשו והכריזו בכל העיר שלא להכות המן בשום צד אלו תורף דברי הרב יפה ללב נר"ו בסימן תר"ץ אות ט"ו והאריך להביא דברי רבני האחרונים המדברים בזה עיין שם באורך (ובציוני רבינו ציין בזה בן ימין שיטה למנחות ובו יש שו"ת סי' אבג"ד):

סימן יא

יחיד הקורא מגילה בזמנה מברך לפניה עיין בסוף סימן תר"ץ בהגהה והוא על פי מה שכתב מרן בבית יוסף דדעת כל הפוסקים חוץ מבעל הלכות גדולות דיחיד הקורא בזמנה צריך לברך והרב שלחן גבוה שם סעיף קטן מ"ב כתב דמה שהשמיטו מרן בשלחן ערוך הוא משום דחזר בו ממה שכתב בבית יוסף דהא איכא נמי דעת מקצת גאונים דסברי כבה"ג כמ"ש בא"ח שהביא בבית יוסף עיין שם ולכן העלה לדינא דיחיד הקורא בזמנה לא יברך דברכות אינם מעכבות והרב יפה ללב נר"ו שם אות ח"י שקיל וטרי בזה והביא דברי השו"ג הנ"ל וכתב דנראה לו דיש לברך ברכות שלפניה דלא גרע מהדלקת נר חנוכה דגם יחיד מברך ושכן הוא המנהג וכו' עיין שם והנה אמת דלא דמי לנר חנוכה דהמעיין בבית יוסף יראה דדעת הסוברים שלא לברך הוא משום דסבירא להו דיחיד אינו חייב לקרותה כלל אלא דמשום פרסומי ניסא אמרו לקרות וכיון שלסברתם אינו חייב לקרות מן הדין משום הכי אמרו שלא יברך ואם כן אינו דומה להדלקת נר חנוכה דלכולי עלמא יחיד חייב להדליק מן הדין ומשום הכי ודאי דשפיר מברך כדין כל העושה מצוה שמברך עובר לעשייתן ומכל מקום נראה דהדין אמת דגם יחיד מברך שכן נראה הסכמת הפוסקים ועיין להרב בית חדש בשם האגודה דהקורא לנשים מברך שכן נהגו וכן לחולה ויולדת עיין שם ועיין להגאון מרן חיד"א במחזיק ברכה סימן תרפ"ט אות ד' לענין המוציא את האשה מי יברך אם הקורא או האשה והביא דברי רבני האחרונים מוכח דגם ליחיד הדין שוה ומברך עוד כתב והרב יפה ללב נר"ו דבספר ה"ג שלפנינו אינו כתוב חילוק בין יחיד לצבור וסתם הדברים דצריך לברך וסתמא משמע בין צבור בין יחיד וכו' עיין שם ואני אומר לא זו בלבד דלא נמצא בבה"ג שלפנינו מה שכתב הרב המרדכי בשמו אלא אדרבה ממה שכתבו הראשונים ומכללם הרב המרדכי באות תשע"ט בשמו יש להוכיח דלדעתו יחיד נמי חייב וממילא משמע דחייב לברך שהרי כתב דנשים אינן חיבות אלא בשמיעה ולכן אין מציאות לאנשים אלא לנשים והיינו אשה לחברתה ולא לנשים רבות כמ"ש הגאון קרבן נתנאל בפרק קמא דמגילה אות י"ג א"כ מוכח מזה דיחיד נמי חייב דאין סברא לומר דדוקא באשה דאין שייך בה יחיד וצבור

אמור רבנן דחייבת מה שאין כן באיש ואם כן הוא תמוה דהרב המרדכי יכתוב בשם בעל הלכות גדולות היפך ממה שנראה ממה שכתב הוא עצמו בשמו. אך לעניות דעתי אי לאו דמסתפינא נראה לי דמה שכתב בבית יוסף חוץ מבה"ג וכו' הוא טעות סופר וצריך לומר חוץ מר"ג כמו שכתב מתחלת הדבור כתב המרדכי בשם ר"ג וכו' וכן הוא באמת במרדכי אות חשפ"ב דברים אלו בשם ר"ג ולא הזכיר בזה את בעל הלכות גדולות כלל כיעי"ש (אולי דח"ש הב"י חוץ מבה"ג ר"ל דסובר דדוקא בעשרה תלמידו) ובלאו הכי אין ראיה מספר בעל הלכות גדולות שלפנינו עיין בשם הגדולים מערכת ספרים בשם הרב תבואת שור יורה דעה סימן מ"ח סעיף קטן ד' דזמנין דמייתו קמאי בשמיה היפך ממה שכתוב בבעל הלכות גדולות שלפנינו ונוסחי דקמן הוי כמתניתא דלא מיתניא בי רבי חייא ורבי הושעיא עיין שם ועוד אפשר דבמרדכי ובבית יוסף במקום ר"ג צריך לומר רי"ג והיינו רבי יהודאי גאון שגם הוא חבר ספר הלכות גדולות וההלכות גדולות שלפנינו הוא לרבינו שמעון קיירא אלא דיש מבוכות בזה ואין להאריך:

ולענין ברכה שלאחריה כתב ביפה ללב שם דאין לברך כמו שכתב הרמ"א ריש סימן תרצ"ב ושכן כתב הרב אורה ושמחה עיין שם והרב דברי מנחם נר"ו שם בהגהה ט"ו כתב בשם הרדב"ז דיחיד מברך ברכה שלאחריה ולא ראה מה שכתב הרב המגיה בשלמי צבור דף שז"ך דמסיק שלא לברך וכן אנו נוהגים:

סימן יב

אשה שכתבה מגילה ראיתי בקונטריס ישן כתיבת יד מאחד מרבני עיהק"ו ירושלים ת"ו משנת התצ"ד דסאתים בה הרב אליהו צבי ז"ל נשאל בזה אם המגילה כשרה או דמי לספר תורה שכתבו אשה והשיב דהמגילה כשרה ותורף דבריו הוא ע"פ מ"ש במס' סופרים שהביא המרדכי פ' ד' דגיטין כל המוציא רבים ידי חובתם כותבו וא"כ במגילה דנראה מדברי הרמב"ם פרק א' הלכה ב' ומדברי מרן ריש סימן תרפ"ט דמוציאה גם את האנשים וכן העלה הרב מקראי קדש ודאי דיכולה לכתוב דהא בהא תליא ושוב כתב כיון דאיכא הסמ"ג והרא"ם והרב פרי חדש דסבירא להו דאשה אינה מוציאה את האנשים מי יכניס ראשו בפלוגתא דרבוותא אך יש לומר דלכולי עלמא כשרה מטעם אחר דכי היכי דאשה כשרה לכתוב את הגט כמו שכתב באבן העזר סימן קכ"ג משום דשייכא בה דיני גיטין הכי נמי במגילה דשייכה בה בקריאה או בשמיעה יכולה לכותבה וכבר כתב הרב המגיד פרק ב' מהלכות מגילה הלכה ט' דמגילה אינה כספר תורה אלא לדברים שהושוה לה אם כן לכתיבה שלא הושוה יש לומר שיכולה לכתוב וסיים כל זה כתבתי להלכה ולא למעשה וכו' עד כאן וגם הרדב"ז בלשונות הרמב"ם סימן קכ"ה כתב כדברי

הרב המגיד הנ"ל דמגילה אינה כספר תורה אלא למה שהושוה לה והביא דבריו הרב ערך השלחן סימן תרצ"א אות ב' ואות ח'. והגאון מרן חיד"א שם בספר ברכי יוסף אות ו' ובמחב"ר אות ב' שקיל וטרי בדין אשה שכתבה מגילה והעלה דכשרה דלא כהרב מעשה רוקח עיין שם באורך והעלה הרב בית עובד בדיני כתיבת המגילה אות ו' הלכה למעשה דכשר לקרות בה לכתחלה:

אם מותר לכתוב מגילה על עור בהמה טמאה בית יצחק יורה דעה חלק א' סימן קמ"ה אות ב' ואות ד' הבאתיו בשדי חמד מערכת חנוכה אות י"ד ד"ה ולא תעזוב נפשי לשאול ומה שכתב שם בבית יצחק דמגילה דדברי קבלה חמירא דכדברי תורה דמי יש לעיין במה שרשמתי בקונטריס הכללים במערכת הסמך אות ל"ח ובציונים שם וביכורי שלמה בהשמטות סימן ב' אות ב' והלאה ושם בבכורי שלמה סימן ג' בתשובת הגאון בית יצחק ובבית יצחק יורה דעה חלק ב' סימן קמ"ה וכרם חמד חלק ב' ד' י"ז ע"ב:

סימן יג

מרן הבית יוסף בסימן תרצ"ג כתב בשם הארחות חיים דאסור לומר על הנסים ביום ט"ו לבני עיירות ותמה על זה דמה איסור יש והאריכו רבנן בתראי בזה ובשאלתות לר"א גאון בפרשת ויקהל בשאלתא לפורים כתב כדברי הא"ח עיין שם וכתב גדול דורינו הגאון נצי"ב מלך נר"ו בהעמק שאלה שם אות חי דאם אמר מחזרין אותו כמו שכתב בית חדש ופרי חדש והגאון ר"א דלא כמגן אברהם עד כאן ואנן בדידן נקיטינן כדעת הרבנים טורי זהב ומגן אברהם וברכי יוסף ונהר שלום וערך השלחן והרב המגיה בספר שלמי צבור ד' שכ"ה כתב שכן דעת הרב אליהו רבא. והרב דברי מנחם נר"ו בהגהת בית יוסף אות ב' כתב שכן דעת הרבנים בית דוד סימן תפ"ט וחלקו של ידיד ד' ס"ו ע"ג דכולהו סבירא להו דאין מחזירים אותו וכתב עוד בשם הרב חמד משה שדברי מרן הבית יוסף נכונים:

סימן יד

לישא אשה בפורים דפסק מרן בסוף סימן תרצ"ו דמותר כתב הגאון מרן חיד"א בספר ברכי יוסף אות י"ב בשם רבו הרב בכתיבת יד דהגם דהרב פרי חדש אסר הרב מוהרי"ך אף שהיה תלמידו עשה מעשה להתיר כפסק מרן עד כאן. לפי הנראה כונתו למה שכתב בספר נחפה בכסף חלק ב' ד' ח' סוף ע"ב עיין שם וגם הרב זכור לאברהם ד' פ"ג ע"ב בשם רבו כתב דעשה מעשה כפסק מרן והרב שערי תשובה כתב וכן המנהג במדינות אלו והרב המגיה בספר בתי כנסיות כתב בשם הרבנים שיירי כנסת הגדולה ומט"י וזרע אמת דמותר ושכן המנהג בקושטא אבל באזמיר נוהגים כדעת האוסרים ובעיר הזו מפני

הקילקולים שנתהוו על ידי שכרות פורים נעשה תקנה בשנת התרל"ח שלא לעשות חופה בפורים כי' י"ל יפה ללב סי' תרצ"ו אות ג'):

סימן טו

אם כתוב העשרת בני המן בחצי הדף שהיו כתובות שורות אחרות באותו הדף ואחריהם היו"ד בני המן איש בראש שיטה ועשרת בסוף שיטה עיין בית עובד דיני כתיבת מגילה אות י"ג בשם שיירי כנסת הגדולה דפסולה ושהרבנים גנת ורדים וזרע אמת סבירא להו דכשרה וכתב שכן עיקר. ובשו"ת בנין ציון החדשות סימן ט' כתב בשם הגר"א בסימן תרל"א דאין קפידא רק לכתוב איש בתחילת שיטה ואת בסוף שיטה אבל מה שכתוב באותו דף מלפניו ומלאחריו אין קפידא וכתב וכן נהגתי גם אנכי בכתיבת המגילה. אמנם בשו"ת בית אפרים השיג על הגר"א ורצה לפסול בדיעבד אם יש למצוא מגילה אחרת כן נראה לעניות דעתי. הק' יעקב עד כאן. והוה עובדא שרצו לקרות בצבור במגילה כזאת ולא הנחתי להם לעשות כן כי יש ויש כמה מגילות בצבור ומה להם לצבור שלא לצאת אליבא דכולי עלמא:

סימן טז

נשים חייבות לשמוע קריאת פרשת זכור והקפיד הגאון מוהר"ן אדלער שאפילו משרתת שלו הצריכה לשמוע פרשת זכור וכן נהגתי אחריו. שו"ת בנין ציון החדשות סימן ח'. והביא מה שכתב הרב החינוך בסימן תר"ג דאין נשים בחיוב זה ועמד מתמיה על דבריו. ורב אחד רצה לומר דגם הרא"ש שכתב בפרק ג' שאכלו דרבי אליעזר שחרר עבדו לצרפו ליו"ד לפרשת זכור על כרחין לומר דסבירא ליה כהרב החינוך דאם נשים חייבות גם עבד חייב. ודחה דבריו דלצירוף שאני דכל דבר שבקדושה דבעי עשרת ילפינן מונקדשתי בתוך בני ישראל ואין עבדים בכלל בני ישראל ואף שהם חייבים אין מצטרפים להשלים עדה קדושה. גם מה שכתב שהרא"ש כתב (כנז"ל) אינו מכוין דאדרבא הרא"ש דחה זה כיעי"ש ואף שלא מטעם זה דחה אפשר דחד מב' טעמי נקט. אבל העיקר כמו שכתבתי דאף דעבד חייב הוצרך לשחררו להיות נמנה בכלל עדה קדושה עכ"ל ועיין מה שכתבתי על דבריו בקונטרס הכללים במערכת הגימ"ל אות ס"ז (ועיין לרבינו בכללים מערכת הפ"א אות מ"ב):

סימן יז

שלח מנות או נתן מתנות לאביונים והמ"ל היה ישן והניחם בחיקו או בידו והיה המקבל ישן עד שעבר פורים אי יצא ידי חובה נסתפק הרב עושה שלום בד' ק"ך ע"ג והביא דבריו מרן החבי"ף בספר חיים ושלום חלק א' סוף סימן ב' ולא כתב מסקנתו ואין הספר אצלי

ולא ידעתי מאי נפקא מינה ומאי דעבר עבר והרב כתב דיתברר ספק זה מדברי הרב מחנה אפרים בהלכות קנין חצר סימן י"ב וי"ד ועיין מה שכתבתי בזה בשדי חמד חלק הכללים במערכת היו"ד אות ל"ד (בד"ה והביא עוד) ובספר פדה את אברהם במערכה היו"ד אות ז' בשם דברי שמואל ארדיטי:

סימן יח

(והוא ציונים ורשימות בפי המבואר במערכת הריצה סי' ד'):

א) **שלח** מעות לעני בפורים אם יוצא גם ידי חובת מתנות לאביונים חמדת משה סימן י"ד:

ב) **בענין** משלוח מנות למה אין מברכין מר ואהלות דף ט"ל סוף ע"ב ושם ע"ג עוד כמה עניינים ובספר פאת השדה שו"ת קובץ קטן סימן כ"א:

ג) **מי** שיהיה בדרך בפורים אם יקיים משלוח מנות קודם פורים ואיך יעשה כנף רננה שו"ת סימן פ"ד פ"ז שו"ת בית אב סימן ק"ג:

ד) **שלח** תרגולת ונמצאת טרפה משפטים ישרים (חדש) חלק סימן ק"כ:

ה) **אם** השתי מנות צריך משני מינים או אפילו ממין אחד נחלה לישראל (ניזנוב) בהשו"ת סימן ל' ועוד לו בסימן ל"ז אות כ"ח כמה חידושים ובשו"ת הד"ר חלק ב' סימן כ"ט אות רל"ח:

ו) **אם** צריך לשלוח שתי מנות בבת אחת בית אב סימן ק"ג ות ב':

ז) **קריאת** זכור בשבת במנחה (כשנאנס בשחרית) איך יתנהג עם קריאת פרשת השבוע אהל יצחק (סאטמאר) שנה ב' חוברת ז' סימן ו':

ח) **סעודת** נישואין בשושן פורים שו"ת ריב"א סימן י"ט ובמפתחות:

ט) **יום** קריאת מגילה שחל בערב שבת ולא היה מגילה בעיר והתפללו ערבית של שבת מבעוד יום ובא להם מגילה אם יקראוה יש לעיין ויען אברהם סימן מ"ט:

י) **אם** מבטל האבלות טהרת המים בשיורי טהרה ד' קל"ג אות כ"א ומ"ב ובדף ע"ב אות ס"ג:

יא) **על** מחצית השקל מה משקלו בזמן הזה ואם בזמן הזה מן הדין או מנהג שו"ת מנחת אלעזר מונקאטש סימן ל':

יב) **פורים** שחל ט"ו בשבת אי עושים הסעודה ומשלוח מנות בו ביום העמק שאלה בפרשת ויקהל בשאלתא לפורים אות כ"ג:

מפתחות מערכת פורים

מי שאי אפשר להשיג מגילה אם יאמר הלל (סימן א'):

בנין בפורים על ידי שכירי יום עכו"ם (סימן ב'):

אבלות אם נוהג (סימן ג') ועיין י"ח אות ח':
מקרא מגילה בזמנה אי צריך עשרה (סימן ד'):
לטלטל המגילה בשבת (סימן ה'):
דבר שלא נתבשל אם נקרא מנות (סימן ו'. וסימן ח'):
שלח מנות ולא רצה לקבלם או מחל לו (שם ד"ה אם):
נגנבו בדרך או אבדו (שם):
שגג או נאנס או הזיד ולא שלח מנות ולא מתנות אם חייב להשלים אחר פורים או לא (שם ד"ה וכתב):
אם יוצא ידי משלוח מנות כשהוא עצמו מוליכם (שם ד"ה ואם):
במה שכתב הרב פרי חדש נתן ב' מתנות וב' מנות לב' אביונים לא יצא אבל לג' אביונים יצא (סימן ז'):
אם יוכל לקיים משלוח מנות ומתנות לאביונים בבת אחת בדבר אחד (שם בד"ה ומדברי):
אם אפשר לקיים משלוח מנות ממעות מעשר כספים (שם):
עשיר ששלח מנות שאינם לפי ערכו (סימן ח'):
אם יוצא ידי משלוח מנות אם שלח לעני דבר מאכל (שם):
שלח מנות או נתן מתנות והמקבל היה ישן והניחם בחיקו או בידו והמקבל היה ישן עד שעבר פורים אי יצא (י"ז):
אין לקרות המגילה לכתחילה קודם הנץ החמה (ט'):
אם לא קראה בלילה אם יקרא אחר שעלה השחר (שם):
לבטל המנהג להכות המן בעת קריאת המגילה (י'):
יחיד הקורא המגילה בזמנה מברך לפניה ולא לאחריה (י"א:
אשה שכתבה מגילה המגילה כשרה (י"ב:
אם מותר לכתוב על עור בהמה טמאה (שם ד"ה אם):
אם אמר על הנסים ביום ט"ו אין מחזירין אותו (י"ג):
לישא אשה בפורים (י"ח):
אם כתוב העשרת בני המן בחצי הדף שהיו כתובות שורות אחרות באותו הדף ואחריהם היו"ד בני המן (ט"ו):
אם נשים חייבות לשמוע קריאת פרשת זכור (ט"ז):
ציונים למערכה זו בסימן י"ח: